

DISCURS D'INAUGURACIÓ DEL CURS 1998-99
1 D'OCTUBRE DE 1998

Senyores i senyors claustrals
Molt Honorable Senyor President del Govern de la CAIB
Execel·lentíssim Senyor President del Consell Social
Distingides autoritats
Benvolgudes amigues i benvolguts amics,

Començar un nou curs per a la comunitat universitària és el punt de partida d'un encisador camí d'aprenentatge empedrat d'il·lusions i de reptes dels quals us vull fer participar.

En primer lloc us vull saludar a totes i a tots per donar-vos la benvinguda, fent així palès el meu agraïment per voler compartir aquesta jornada d'esperançada il·lusió amb la qual volem afrontar el curs 1998-99 com a darrer curs del nostre mandat.

I abans de continuar voldria manifestar el meu agraïment, per la feina que han desenvolupat, a les persones que es varen donar de baixa el curs passat: Asunción Pecellín, Julia Gordo, Jaume Garau i Mateu Bosch. També us convid a tenir un moment de record per la senyora Maria Cinta Tarré i que de manera especial i emocionat el tinguem pel que fou rector d'aquesta universitat, el doctor Nadal Batle i Nicolau.

Com cada any, intentaré fer un repàs d'aquelles coses que em sembla interessant de fer ressaltar de cara al curs que comença, però abans m'agradaria, en acte de solidaritat amb tots els rectors de les universitats espanyoles, assenyalar-vos el descontentament i la preocupació per la manca de claredat d'objectius en la política universitària del Ministeri d'Educació i Cultura. La manca de definició ministerial, després de dos anys i mig de legislatura, segueix generant incertesa i dificulta la programació racional de l'activitat de les universitats:

- modificació del títol V de la LRU,
- pacte Administració de l'Estat i les comunitats autònomes sobre finançament
- coordinació del sistema universitari

Tornant aquí, avui faré una mica de balanç del que l'equip rectoral ha fet durant els tres cursos precedents, ja que aquest és el darrer acte solemne d'obertura que presidiré dins el mandat pel qual vaig ser elegit el 7 de juliol de 1995.

De manera general hem fet feina pensant que la Universitat constitueix una institució plural, d'objectius globals clars: docència, investigació i difusió cultural, que es nodreix de voluntats, actituds i aptituds individuals que s'han de poder, i saber, canalitzar amb sinergies per anar avançant pel camí de l'excel·lència que ens hem marcat com a repte ineludible. Però també ens ha interessat, i ens interessa, obrir vies cap a una integració de la Universitat amb la societat, per sentir-nos cada vegada més lligats a la realitat cultural,

històrica, social i econòmica de les Illes Balears.

Ho he dit altres vegades i en altres indrets: el nostre plantejament programàtic s'ha sustentat sobre una idea bàsica, sovint negligida en les anàlisis massa superficials de la nostra realitat universitària; tot i els entrebancs i les mancances, un dels nostres actius ha estat, i és, l'optimisme.

Un optimisme no gens il·lusori, sinó com a component d'una esperança basada en el fet que la nostra, tot i la seva modèstia quantitativa i la seva joventut, és una universitat de qualitat. Una bona universitat, capaç de garantir una formació adequada a unes generacions novelles que s'han de moure forçosament en un món cada cop més competitiu i complex.

Els problemes, i d'identitat considerable, hi han estat, n'hi ha que encara hi són, però les potencialitats de la nostra institució: dinamisme, imaginació, voluntat i capacitat de feina, no són una quimera. L'esforç, la constància i el rigor de moltes persones han contribuït durant anys a bastir un patrimoni: investigador, docent, cultural, molt respectable. Hi ha unes realitats i unes ganes de creixement i de perfeccionament constants. Per això, entre tots, o quasi tots, hem encarat els reptes que se'ns han presentat amb un impuls il·lusonat, moltes vegades des de l'entusiasme, continuant així la tasca noble de construir una vertadera universitat al servei del nostre país.

I per això hem fet esforços perquè la institució universitària arrelhi cada cop més en la societat que al cap i a la fi li dona carta de naturalesa i la sosté, amb els seus impostos. Però sabem que per aconseguir aquesta comunió és imprescindible que la societat mateixa valori i integri la importància de l'educació i de la formació com a valors primordials. Només des d'aquesta assumpció social aconseguirem bastir la universitat que les Illes Balears necessiten.

Si passam de la generalització dels plantejaments anteriors a fets particulars que han marcat la nostra gestió, m'agradaria fer ressaltar que:

1. L'assumpció de la transferència de la universitat a la comunitat autònoma, a finals de l'any 1996, ha constituït un fet de cabdal importància de present i de futur. De present perquè ens ha permès reduir dèficits històrics i de futur perquè ens ha de permetre un creixement qualitatiu tant de l'oferta acadèmica com pel que fa a la millora del suport de les activitats d'investigació. Aquest futur, però, depèn ara de nosaltres i especialment de les decisions que prenguin el Govern i els representants dels diferents partits polítics al Parlament.

El missatge que vull transmetre és clar: després del quinquenni (1991-95) de caiguda clara en la transferència per alumne, la UIB ha iniciat un procés de recuperació fonamental de les seves ràtios de finançament, encara que estam per sota de les universitats amb menys de vint mil estudiants. Però pens que, si el Govern segueix amb un plantejament clar de col·laboració, ens trobem en el camí correcte de recuperació.

I la petició de més recursos és avalada pel fet que cada vegada se'ns demana oferir més serveis i de major qualitat: demanda a la qual estam capficats a donar compliment.

2. L'augment de la qualitat docent ha estat un eix constant de la nostra activitat, qualitat feta palesa amb l'aplicació del document de plantilla, que ha significat un element indiscutible per regular la millora de l'estructura de professorat, que ha permès eliminar la massificació de les aules, augmentar l'optativitat i multiplicar l'oferta de classes pràctiques.

La reforma dels plans d'estudis ha significat que s'han modificat i/o renovat des de l'òptica d'obtenir un major grau d'especialització, alhora que de millorar el rendiment acadèmic dels nostres alumnes.

També, la implantació d'un reglament acadèmic que refon, de forma sistemàtica, el nucli de l'ordenació acadèmica de la UIB, ha seguit la directriu clara de constituir l'entorn d'un servei públic de qualitat, tot incrementant la seguretat jurídica mitjançant la definició dels deures i drets dels diferents membres de la comunitat universitària.

3. Hem incrementat els recursos propis dedicats a I+D. He de reivindicar, una vegada més, que pel que fa a la qualitat de la investigació estam en llocs capdavanters en moltes de les especialitats dels nostres departaments, tal com ho demostren i reconeixen les avaluacions externes, encara que no hem disposat d'una llei autonòmica que ho facilitàs.

Dins les nostres modestes possibilitats hem fet un esforç de reflectir aquesta incentivació en el document de plantilles i en els pressuposts, en forma de beques d'investigació, assimilades a les de formació de personal investigador, i en la partida corresponent a l'adquisició d'infraestructura científica. També hem millorat alguns aspectes de la gestió dels projectes de recerca i hem propiciat que departaments amb menys tradició de sol·licitar projectes de la CICYT o de programes europeus ho hagin fet amb èxit. Pel que fa als programes europeus, hem aconseguit que la Comissió Europea hagi acceptat la participació de la UIB en la modalitat de costos totals en els projectes.

A hores d'ara mantenim actius més de cent projectes de recerca, així com uns quaranta contractes a l'empara de l'article 11 de la LRU: el total de recursos externs aconseguits l'any 1997 se situa en més de cinc-cents milions de pessetes. A més, la projecció de l'activitat dels nostres investigadors s'ha traduït en la publicació de més de 170 llibres i de capítols de llibres i de 250 articles en revistes de difusió internacional.

En aquest punt vull felicitar els doctors Ballester i Oliver, del Departament de Física, que juntament amb el doctor Baudin, de Harvard, han aconseguit resultats importants d'astronomia publicats a la millor revista d'impacte científica, com és *Nature*.

D'altra banda, l'OTRI ha incrementat els esforços per encaminar la transferència dels resultats de la investigació a les empreses, propiciant l'acostament del món investigador al món productiu. I seria bo que el món productiu s'acostàs cada vegada més a l'investigador. L'OTRI i la Fundació Universitat-Empresa han de constituir l'enllaç natural d'intercanvi de programes i projectes amb les empreses, tant de formació com de recerca.

4. La posada en marxa de les extensions universitàries a les illes d'Eivisa i de Menorca, amb unes instal·lacions adequades i una oferta acadèmica

atractiva i innovadora, ha significat la consolidació de la UIB com la institució pluriinsular d'ensenyament superior. Aquí la utilització de les noves tecnologies com a eina pedagògica ens ha situat en un lloc capdavanter de les universitats que les apliquen de forma continuada i estratègica en les tasques de formació i educació. El resultat d'aquesta experiència ha estat el bessó de Campus Extens, que aquest any posam en marxa també aquí al campus.

5. Les practiques en empreses han significat un element innovador de l'activitat docent, entenent aquesta aproximació de l'estudiant al món productiu real com un primer pas cap a la inserció dels nostres estudiants al món laboral. Aquí han estat fonamentals la gestió de la borsa de treball per part de la Fundació Univesitat-Empresa i el suport de la CAEB.

Aquest any hi ha hagut més de 150 estudiants que n'han pogut gaudir i més 50 empreses que han volgut participar en aquest programa, actitud de les empreses que volem agrair i esperonar de cara al futur, sabent que amb aquest encontre hi surten guanyant totes dues parts: l'estudiant i l'empresa.

També la mateixa universitat hi ha col·laborat creant les places d'alumne col·laborador per ajudar a tasques de suport a la docència i a la investigació, o en els mateixos serveis administratius.

6. Hem apostat fortament per l'augment de la internacionalització, tant des del punt de vista d'intercanvi d'estudiants com de l'activitat investigadora. Per això s'ha incrementat significativament el suport administratiu i informatiu sobre programes de mobilitat d'estudiants i professors amb els programes Sòcrates i els de cooperació interuniversitària i adhesius a l'European Credit Transfer System.

També s'ha incrementat la dotació del programa de professors visitants i enguany s'ha instaurat el programa de professors sabàtics.

7. Hem fet un esforç per actualitzar i revitalitzar les activitats culturals, articulant la idea de territori cultural universitari i de projecció social. Per això s'ha creat el Servei d'Activitats Culturals, que ha incorporat les activitats consolidades (aules de Música i Cinema, cursos d'estiu i d'Universitat Oberta) i n'ha creat de noves, com les seccions de fotografia, de conservació i béns culturals, d'afers socials, de tallers, seminaris i concursos. Hom diu que la UIB participa directament o indirectament en més del vuitanta per cent de l'activitat cultural que es produeix a Palma.

I quan fem cultura, la volem fer al voltant del bessó que constitueix la llengua, la nostra llengua catalana. Encara que sabem que la identitat cultural no només és la llengua, al seu entorn s'articula tot un conjunt complex de factors, de fets i de formes que constitueixen part de la nostra vida. Això ho he experimentat globalment quan he tingut la sort de presidir la xarxa d'universitats Joan Lluís Vives.

8. Hem començat a fer actuacions relacionades amb la millora ambiental del campus. En particular, es va aprovar el Codi de conducta ambiental, que ha de guiar les actuacions de desenvolupament del campus. A aquest efecte hem encarregat l'elaboració d'un avantprojecte de rehabilitació paisatgística, així com un d'eliminació de barreres arquitectòniques, que

s'aniran implantant gradualment.

9. I un llarg etcètera incidir en el qual no correspon aquí, en aquest acte.

Però el passat només justifica el camí recorregut, i aquest haurà de ser valorat, en el seu moment, pel Claustre reiterant la confiança en la nostra gestió o donant pas a altres maneres d'entendre i gestionar la Universitat. Esperant aquest veredicte, avui hem de parlar de futur. En primer lloc, del futur immediat pel que fa al curs que avui iniciem.

Aquest curs estarà marcat per la reforma dels Estatuts. Durant els propers mesos la Junta de Govern i el Claustre debatran la reforma dels Estatuts actuals. Bàsicament, la comissió creada a l'efecte pel Claustre, proposa: limitar el mandat dels òrgans unipersonals, en particular el del Rector, suprimir els consells d'estudis i passar les seves competències a les juntes de Centre, crear la figura del defensor de l'universitari, modificar els percentatges de representació dels diferents col·lectius al Claustre, i la incorporació de la comissió econòmica, ja creada en aquest mandat, per la Junta de Govern.

També serà un any d'eleccions, tant pel que fa a diferents òrgans unipersonals com col·legiats. Us vull animar a tots a participar-hi i en particular vull recomanar als alumnes que entrin en l'associacionisme com a forma de poder expressar, amb més força que la que dóna la individualitat, les seves inquietuds, les seves protestes, les seves il·lusions i els seus neguits.

Hi haurà eleccions sindicals per constituir la Junta de Personal Docent i no Docent i el Comitè d'Empresa. Esperam que les relacions amb els representants dels sindicats continuaran per la via de l'enteniment, sense prejudicis, com fins ara.

A més d'aquestes novetats orgàniques, m'agradaria presentar-vos aquelles altres que han d'afectar l'activitat acadèmica:

1. Hem pogut continuar amb l'aplicació del document de plantilles, gràcies al suport de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports, que ha permès als departaments de seguir millorant la docència i augmentar l'optativitat i l'oferta de pràctiques. Així hem pogut eliminar els darrers serrells de massificació que quedaven, fins a davallar de 25 estudiants per professor de 1995 a uns 20 el 1998.

2. Hem pogut integrar els estudis de Turisme i de Treball Social, donant compliment a una vella reivindicació.

3. Hem fet efectiva la transversalitat del domini de la llengua catalana, del coneixement d'idiomes estrangers i del maneig de les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

Això com a conseqüència de la convicció que el mercat laboral reclama aquestes habilitats, a més del títol universitari. Amb la flexibilitat curricular dels nous plans d'estudis es pot aconseguir el certificat de capacitació per a l'ensenyament en llengua catalana a l'educació secundària només agafant algunes assignatures de llengua catalana com de lliure configuració. També

com a crèdits de lliure configuració es reconeixerà el domini de llengües modernes, tant si es cursen fora del campus com si es fan a través del Servei d'Idiomes, recentment estrenat, que oferirà cursos d'anglès, alemany, francès, àrab i hebreu.

Pel que fa a les noves tecnologies, gràcies a un grup de professors que voluntàriament han volgut apostar per aquesta nova eina educativa, uns tres mil estudiants podran iniciar el projecte pilot de Campus Extens. Aquests estudiants tindran materials, exercicis i eines de comunicació a la xarxa Internet que els serviran d'ajut a l'estudi. En aquesta experiència ens hi ajuden Sa Nostra, la Caixa, el Banc de Santander, Telefònica i el Govern. Crec que tots plegats tenim grans esperances en aquest projecte, que ha de permetre posar un punt diferencial en la qualitat dels nostres estudis respecte als d'altres universitats.

A més, tots els estudiants de la Universitat tenen accés a la web, que hem enriquit al màxim amb tota la informació sobre activitats culturals, normativa universitària, serveis, departaments, horaris, plans d'estudis, activitats esportives i biblioteca, entre d'altres. Esper que serà una manera de millorar els canals d'informació per a tota la comunitat universitària.

Utilitzant el programa Àgora, realitzat per aquesta universitat i ara adaptat a moltes altres, els alumnes han pogut fer el procés d'automatrícula, que ha agilitat i accelerat els processos de matriculació. I també, amb aquest programa podran accedir de forma personalitzada a la seva informació acadèmica a través d'Internet.

4. La implantació de la Llei de la ciència i la tecnologia ha de millorar els recursos destinats a investigació per part del Govern, cosa que esperam que es podrà plasmar en els propers pressuposts i que a poc a poc anirà fent disminuir les diferències amb els recursos que s'hi destinen a les altres comunitats.

A la Universitat, desenvolupar i transmetre coneixements són practiques indissociables, i l'activitat en I+D defineix en gran mesura la qualitat d'un centre universitari. En aquest aspecte, la UIB vol seguir demostrant la seva capacitat i competitivitat tant en la recerca bàsica com en l'aplicada, i abastar totes les àrees amb un criteri principal: la qualitat científica, humanística i social.

Disposar d'un pla autonòmic per a la recerca podrà complementar l'obtenció dels recursos que hem anant aconseguint del Pla nacional i de la Unió Europea, tant pel que fa a les infraestructures científiques com pel que fa a un seguit d'accions especials, com ara ajuts per a la difusió de programes d'I+D o el foment de l'accessibilitat de les empreses a programes nacionals i/o de la Unió Europea.

5. La promesa de començament, dins aquest trimestre, de les obres del nou edifici per a Dret i Economia ens dóna un alè de millora de cara el futur, ja que entrarà en funcionament el curs 2000-2001. Mentrestant haurem de sofrir algunes estretors, ja que l'espai disponible per a les tasques docents, investigadores i administratives és insuficient, fins al punt que haurem de presentar una moratòria a la Junta de Govern que reguli l'ús de l'espai mentre sigui un bé tan escàs.

D'altra banda, i parlant de noves realitzacions en infraestructura, ens alegra pensar que segurament podrem inaugurar el complex poliesportiu. Sabeu que aquestes obres han estat possibles, a més de l'esforç de la UIB, amb l'ajut del Consell Superior d'Esports i de la Fundació Universiada, esdeveniment al qual desitjam l'èxit que mereix. Aquestes instal·lacions han de significar l'increment, tant quantitatiu com qualitatiu, de la pràctica esportiva en el si de la Universitat.

I si heu passejat pel campus deveu haver vist la construcció del nou estabulari, així com la renovació de l'hivernacle com a nous equipaments de suport a la recerca.

També vull assenyalar que la Fundació Universitat-Empresa s'ha pogut instal·lar a l'edifici Javier Coll, al Secar de la Real, gràcies a la cessió de la senyora Cherstin Englund. Tant de bo aquest fos un exemple seguit per altres benefactors amb la UIB.

Finalment cal parlar de futur més enllà de 1998-99, per detectar les mancances més urgents i de solució immediata, però també per fer un disseny dels objectius per assolir a més llarg termini. I el futur més proper no pot obviar la necessitat d'implantació de nous estudis i de la realització de noves infraestructures.

Pel que fa als nous estudis, ja hem tramès el resultat de la demanda interna sobre les titulacions que la Universitat podria oferir. Però aquest no és un debat concernent exclusivament a la comunitat universitària, sinó a tota la societat, i la decisió correspon als poders polítics. En particular ara és el torn del debat al Consell Social, i juntament amb la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports cal determinar les més idònies i el calendari d'implantació.

En el debat no han de prevaler interessos personals, sinó els de l'oportunitat i viabilitat segons uns paràmetres objectivables de necessitats reals o potencials, d'interdepartamentalitat, de coherència amb l'entorn socioeconòmic i cultural en què vivim i d'equilibri entre les diferents branques del saber.

En qualsevol cas, he de dir-vos que no podem renunciar a augmentar l'espectre de l'oferta d'estudis superiors en aquesta comunitat. Aquesta és una necessitat imperiosa i justa, si tenim en compte les dades d'alumnes de les Illes que encara han d'anar-se'n a altres universitats, especialment aquells que se'n van per seguir estudis que no s'imparteixen a la UIB.

Pel que fa a les infraestructures, hem de preveure la realització de la Biblioteca-Paranimf com a element singular i imprescindible dins el campus universitari, així com la construcció d'un edifici per encabir-hi serveis i instituts de recerca tant en humanitats com en ciència i tecnologia. Aquestes darreres infraestructures podrien construir-se com a elements de coparticipació en les tasques d'innovació i desenvolupament amb el ParcBit, que tindrien com a contrapartida la possibilitat de ser tingudes en compte dins zona objectiu 2 per la Unió Europea.

I parlant d'infraestructures, m'he de referir a l'eixamplament de la carretera com una necessitat urgent. Tothom sap que la nostra proposta és fer-ne un

eixamplament racional, com el que s'ha fet a la carretera de Sóller, i fer una entrada al campus respectuosa amb el medi ambient. Creiem que aquesta proposta, complementada amb l'arribada del tren al campus, seria una solució prou bona i de futur que combinaria la seguretat dels usuaris amb l'increment d'oferta de transport públic.

Nous estudis i infraestructures hauran de ser a la base del pla estratègic de la UIB que volem encetar aquest curs. Però els temes per tractar hauran de ser de més llarg abast, hauran de donar resposta a la necessitat imperiosa de reflexionar sobre el nostre futur, sobre el model universitari del segle XXI, alhora que s'hauran de dissenyar mesures concretes d'actuació. El pla, sobre el disseny del qual ja treballa l'equip de planificació economicoadministrativa, ha de preveure una sèrie de fases, de prioritzacions, que impliquen interlocutors diferents. El denominador comú serà, emperò, la consulta a la comunitat universitària i a la societat mitjançant el Consell Social sobre les expectatives que pot oferir la UIB per al desenvolupament econòmic i social de les Illes Balears.

M'agradaria convèncer-vos que els universitaris tenim molt clara la tasca de compromís social, i que fem esforços importants per tal que la Universitat sigui més coneguda i, sobretot, més reconeguda a casa nostra i fora dels contorns més propers.

Per acabar, deixeu-me que faci referència al compromís que vaig oferir en el discurs que vaig fer en ocasió de la diada de Mallorca:

La Universitat vol oferir un ensenyament i una investigació fiables i de qualitat que conduixin a la competència professional, al mateix temps que vol assumir les seves obligacions ètiques. A través de la seva vida col·legial i les seves activitats acadèmiques, li correspon reafirmar que la integritat és una exigència, l'excel·lència la norma, la racionalitat el mitjà, la comunitat el context, el civisme l'actitud, l'obertura d'esperit la base de les relacions, i la responsabilitat l'obligació sobre la qual ha de reposar la seva pròpia existència i on el saber per ell mateix és la funció. Amb aquestes coordenades continuarem lluitant per fer que la nostra universitat sigui de qualitat, competitiva i moderna, amb personalitat pròpia i amb un fort sentit individual i col·lectiu de responsabilitat, per fer de la nostra una societat del coneixement, de la cultura i de la informació: la ja anomenada societat del saber.

És des d'aquest plantejament global que volem segellar el compromís de futur per a l'assoliment de millors fites de qualitat i innovació que facin de la UIB un referent humanístic, científic, tecnològic i cultural cada cop més acceptat en la nostra comunitat, pel seu arrelament i també per la seva projecció internacional, és a dir, per aconseguir que la UIB assumeixi, a més del referent de l'educació, de la investigació i de l'extensió cultural, el paper de líder social que li correspon com a institució que forma el jovent del nostre poble.

Una tasca que, al llindar del tercer mil·lenni, volem fer des de la tolerància, des de l'acceptació dels altres, des de la idea d'universalisme i de compatibilitat cultural.

Moltes gràcies.

Resum de la Memòria de la Secretària General

Una vegada més, entre birrets i mucetes, togues i punyetes, encetam dia primer d'octubre un nou curs i, d'acord amb l'article 35.8 dels Estatuts, correspon al Secretari General elaborar una Memòria d'activitats del vell curs que, sens solució de continuïtat, deixam enrera. Aquesta memòria, en versió electrònica està a la vostra disposició, des d'avui, al nostre web. En tot cas, avui, en compliment del meu deure, i esperant que no sigui per a vosaltres una càrrega, em pertoca presentar-vos un resum d'aquesta memòria, amb els que consider trets cabdals que marquen l'evolució del proppassat curs.

L'exposició d'aquests trets, com l'any passat, l'agruparé entorn de quatre grans blocs: en primer lloc, Estatuts; en segon lloc, activitat universitària, en la doble vessant de docència i investigació, i amb la implicació de tres elements personals: docents, discents i personal d'administració i serveis; en tercer lloc, pressupost; i, finalment, un darrer apartat, a tall de calaix de sastre, on tindran cabudes diverses i heterogènies qüestions.

Per començar, cal destacar una qüestió que afecta la principal norma reguladora de la Universitat, i manifestació del principi essencial d'autonomia universitària: els seus **Estatuts**. Durant aquest curs passat, la comissió per a la reforma dels estatuts ha avançat i culminat les seves tasques amb la presentació d'unes propostes de reforma, propostes que, en el curs que avui s'inicia, se sotmetran a la Junta de Govern i, si escau, al Claustre, per a la seva definitiva aprovació.

Passant als eixos fonamentals de l'activitat universitària, en primer lloc, en l'àmbit de la **docència** i, pel que fa a l'**alumnat**, hem d'assenyalar, d'entrada, que el nombre d'estudiants de *primer i segon* cicle matriculats a la UIB durant el curs passat ha superat, per primer cop, els quinze mil. Pel que fa a l'*oferta d'estudis*, que ha de ser atractiva i adequada a les necessitats socials, s'ha elaborat, com conseqüència del debat encetat en el si de la comunitat universitària, un document sobre nous estudis que s'ha presentat al Consell Social i al Govern Balear, els quals, a la seva vegada, han encarregat un estudi sobre noves titulacions l'objecte del qual és saber quina és actualment l'oferta i demanda d'estudis a la nostra comunitat autònoma. Així mateix, davant la demanda creixent a la societat actual de l'aprenentatge de llengües estrangeres, s'ha d'esmentar la creació d'un *Servei d'Idiomes*.

Pel que fa als estudis de *tercer cicle*, amb uns tres-cents cinquanta alumnes matriculats dels cursos de doctorat oferts pels distints departaments, i 29 tesis doctorals dipositades a la Secretaria General durant aquest passat curs, cal esmentar, com a novetat, l'aprovació d'una nova normativa pròpia de doctorat, que s'adapta a les noves exigències legals. Finalment, també hem de dir que la Junta de Govern durant el curs passat va aprovar set *cursos de postgrau*, xifra que, juntament amb els diversos cursos d'especialització organitzats a través de la FUE i destinats també a postgraduats, demostra l'increment de l'activitat universitària en cursos de formació continuada que donen resposta a les necessitats de formació del teixit socioeconòmic.

Per donar cabuda en condicions adients a l'alumnat de la Universitat, cal esmentar que, després de declarar-se desert el concurs per a l'avantprojecte del *nou edifici* de Dret i Economia, fou tramès, en iniciar-se l'any 1998 a la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports del Govern balear el plec de prescripcions tècniques per tal que procedís a treure a concurs de projecte i obra la construcció d'aquest nou edifici, un edifici d'uns 18.000 m², situat entre el costat nord del carrer de Mallorca i la façana del bloc B de l'edifici Guillem Cifre de Colonya; en tot cas, a prou distància d'aquest darrer edifici, perquè, com deien les *Partidas*, d'Alfons X el Savi, "deuen ser las unas Escuelas tan apartadas de las otras, que los Maestros non se embarguen, oyendo los unos lo que leen los otros".

Per altra part, i en aquest cas sense problemes de contaminació acústica per proximitat, ha continuat la tasca de les *extensions* de la UIB a Menorca i a Eivissa-Formentera, amb la implantació d'estudis universitaris oficials a les Illes menors amb qualitat homologable als estudis del campus i amb un model flexible i tecnològicament avançat. Així mateix, s'ha organitzat, de cara al nou curs, una nova experiència docent, *Campus Extens*, basada en l'aplicació de les noves tecnologies en el camp de l'educació. I, també, finalment, per tal d'agilitar i facilitar els tràmits administratius dels estudiants de la UIB, s'ha iniciat aquest mes de setembre l'anomenada *automatrícula*.

Quant als *ajuts financers* als estudiants, s'ha de dir que cent quinze alumnes ocuparen plaça d'alumne col·laborador durant el curs 1997-98, amb un cost econòmic de 7.400.000 ptes, i que, per a aquest nou curs, s'ha aprovat la creació de 129 places. Dins la *Borsa de Treball*, el nombre d'alumnes inscrits és de 950, i varen ser 218 les empreses que varen contactar amb la borsa durant aquest curs, i 112 els convenis de cooperació educativa signats.

Juntament amb els discents, com a l'altra cara de l'activitat docent, hem de parlar del *professorat*. El curs passat els professors d'aquesta universitat, en les seves diverses categories, varen arribar al nombre de 623. Pel que fa al professorat contractat, el procés de contractació s'ha avançat un poc més respecte al curs anterior, per la qual cosa la contractació s'ha pogut du a terme entre els mesos de juny i juliol, i s'ha pogut tancar amb anticipació la planificació del nou curs 1998-99. Quant als professors numeraris, el curs acadèmic passat varen prendre possessió 4 catedràtics d'universitat, 4 catedràtics d'escola universitària, 9 titulars d'universitat i 18 titulars d'escola universitària. Per altra part, s'han concedit 5 llicències d'estudis de més de tres mesos de durada i 14 de menys de 3 mesos, i s'han concedit tres anys sabàtics, un cop aprovat per la Junta de Govern el procediment per a la seva concessió.

Passant a la segona de les activitats universitàries fonamentals, la *investigació*, s'ha de destacar la incentivació de la demanda de projectes d'infraestructura i de recerca, tant dels programes de la Unió Europea i dels plans nacionals d'I+D com del Programa sectorial de promoció general del coneixement. A proposta de la Comissió d'Investigació s'han creat quatre noves beques d'investigació pròpies de la UIB. Per altra part, s'han aprovat trenta-sis propostes de nomenament de professors visitants, les quals suposen un increment important de les relacions d'investigació amb altres centres internacionals. Es va iniciar també la creació de la base de dades de

recerca, mitjançant els currículums del personal docent i investigador, i s'ha elaborat i publicat un nou catàleg del recursos científicotècnics que la UIB pot oferir. Convé destacar que, gràcies a l'esforç dels diferents grups de recerca, la UIB va mantenir actius més de cent projectes de recerca dins l'any 1997, així com uns quaranta contractes a l'empara de l'art. 11 de la LRU, essent el total de recursos externs aconseguit l'any 1997 en les diferents accions i programes superior als cinc-cents milions de pessetes. Així mateix, la projecció de l'activitat dels investigadors es va traduir en la publicació de més de cent setanta llibres i capítols de llibres i de dos-cents cinquanta articles en revistes de difusió internacional.

Juntament amb els alumnes i el professorat, el tercer col·lectiu de la comunitat universitària és *el personal d'administració i serveis*. Durant el proppassat curs, s'ha aprovat el Reglament de provisió de llocs de treball, promoció interna i reingrés del personal funcionari d'administració i serveis. En el marc del Pla de modernització de l'Administració, des de començament de curs i pràcticament fins al mes de juliol, es varen continuar i finalitzar els procediments de provisió definitiva de les places de funcionaris i laborals. I s'ha continuat amb el Pla de formació del PAS de la UIB, amb un total de 30 cursos prevists. Tot això amb l'objectiu de la consolidació i qualificació de la plantilla del PAS, una de les peces determinants del bon funcionament de tot l'engranatge universitari, un engranatge cada pic més complex i que, només a títol d'exemple, genera al voltant de 85.000 documents anuals de caire economicoadministratiu.

Finalment, i per contribuir a la qualitat de vida dels membres de la comunitat universitària, en el tema de *prestacions socials*, la Junta de Govern va regular l'acció social a favor del personal de la UIB per tal d'atendre una sèrie de situacions que les fan susceptibles de protecció o tutela per part de la Universitat, com són ajudes per a l'atenció social i prestacions de caràcter higienicosanitari, i que han generat la presentació de gairebé dos centenars de sol·licituds. Així mateix, s'ha contractat un *Servei de Prevenció* i s'han començat una sèrie de accions sobre salut laboral, que suposen la realització d'enquestes i visites a tot el campus per tal de detectar problemes i dificultats als àmbits de la seguretat i la salut. I, finalment, s'ha creat una *comissió delegada de la Junta de Govern per al seguiment dels serveis contractats de la UIB*, que té com a funció canalitzar les queixes, els suggeriments i, si escau, les felicitacions i conèixer els possibles punts de millora dels serveis.

Passant a *l'apartat econòmic*, el primer que s'ha d'assenyalar és que en l'exercici de 1997 el pressupost puja a 7.505 milions de pessetes i ha tingut com a innovacions significatives, des del punt de vista formal, la pressupostació per programes (amb objectius, línies d'actuació i indicadors), i des d'un punt de vista més substantiu, uns inicis de descentralització en la presa de decisions econòmiques i d'assignació de recursos, que s'han aplicat al pressupost dels departaments i a la distribució de les partides de llibres i revistes. Seguim estant en situació d'inferioritat respecte d'altres universitats públiques, situació que ja s'intentat corregir i estam segurs que es continuarà corregint a l'hora d'establir les noves assignacions pressupostàries, i en la que seria convenient comptar amb la participació d'una societat balear compromesa en el sosteniment de la seva universitat.

Passant ja al capítol d'altres, hem de fer referència a diversos fets i activitats extradocents i extrainvestigadors, però que han de formar part, també, de la vida universitària entesa en sentit ple i integral. En aquest sentit hem de parlar de *l'activitat cultural* en el si de la Universitat, que ha estat intensa i ha donat lloc a actes com els organitzats pels grups de teatre de la Universitat, la Coral Universitat de les Illes Balears o l'Aula de Música, a exposicions o a cursos d'estiu, propis o en col.laboració amb altres institucions. En aquest punt, precisament, s'ha d'esmentar la creació del Servei d'Activitats Culturals, el SAC, per tal d'impulsar i coordinar aquestes diverses i múltiples activitats.

Igualment, el *Servei d'Esports* ha organitzat les tradicionals competicions, tant al si de la UIB com en els campionats interuniversitaris. En aquest aspecte, s'ha de destacar que, el nou equipament esportiu en fase de construcció a la zona nord del campus es convertirà sens dubte en un nou motor que facilitarà la pràctica de l' esport entre els membres de la comunitat universitària.

Per altra part, dins la *política d'obertura* de la UIB a l'exterior, els nostres estudiants es troben inscrits en programes d'intercanvi d'abast europeu i llatinoamericà, i també els nostres professors imparteixen cursos i seminaris en altres centres universitaris. En aquest camp, la Junta de Govern va ratificar seixanta-tres convenis de cooperació, subscrits amb altres universitats i institucions públiques i privades, nacionals i estrangeres.

Com a manifestació de la sensibilitat ecològica creixent de la comunitat universitària, s'ha de destacar que el Claustre, a la seva sessió ordinària del dia 19 de desembre, va aprovar un *codi de conducta ambiental*, concretat en dotze punts que són una manifestació del compromís de la UIB amb la conservació del medi ambient; en aquest mateix sentit, el mes de juliol foren lliurats oficialment els resultats de *l'auditoria ambiental*, un resum del quals estarà disponible al web de la UIB aquest mateix mes d'octubre. Per altra part, s'ha presentat ja la proposta del *pla de rehabilitació paisatgística i urbanística* del campus, que ha de permetre adequar a l'entorn mediambiental el creixement de la UIB, i que es donarà a conèixer a la comunitat universitària dins el primer trimestre d'aquest nou curs. I és que, com també diuen les Partidas "de buen ayre e de fermosas salidas" ha de ser el lloc d'establiment dels estudis o universitats, per tal de que "los Maestros que muestran los saberes, e los escolares que aprenden, biuan sanos en el, e puedan folgar, e recibir plazer en la tarde, quando se leuvariantes cansados del studio".

I acabaré aquest resum recordant uns fets que sempre són rellevants en una universitat: el nomenament i investidura de *doctors honoris causa*, que, a partir del nou curs, queden sotmesos a un nou reglament que pretén introduir criteris de racionalitat màxima en la concessió d'aquesta que és la distinció més preuada dins de la Universitat. Durant el curs passat, varen ser nomenats per la Junta de Govern doctors honoris causa els senyors Emilio Lledó Iñigo, Enric Valor i Vives, Josep Melià i Pericàs, i Josep Massot i Muntaner; i, després de la corresponent investidura, varen ingressar al nostre Claustre el Pare Miquel Colom Mateu, i els senyors Vinton Gray Cerf, Enric Valor i Vives i Antoni Truyol Serra.

Això ha estat el resum del curs passat. Ara, com diu el nostre himne.

Gaudeamus Igitur, alegrem-nos doncs. No només per la finalització d'aquest discurs. Sino també per l'entrada en aquest nou curs 1998-1999. I afrontem-lo en l'alegria i l'esperit juvenívol que es desprenen de l'himne universitari.

Oficina d'Informació - Servei de Càlcul

Per a més informació: [uibinfo](#)

Darrera actualització: 30 de juliol de 2002

CONÈIXER PER EDUCAR, EDUCAR PER HUMANITZAR

Aprofitant la naturalesa d'aquest acte, i en l'opinió que tant dins la nostra comunitat universitària com a la nostra societat existeix un profund desconeixement sobre allò que centra la preocupació de les diverses àrees del coneixement, intentaré explicar-vos quines són les inquietuds i quins són els problemes amb els quals ens enfrontam des de la nostra particular talaia del coneixement i quin és l'interès que ofereixen per al conjunt de la societat.

A la pel·lícula *Smoke* de Wayne Wang, en la meua opinió una de les més delitoses creacions que ha produït la cinematografia als darrers deu anys, Will --un dels personatges centrals de l'obra-- mostra al seu amic Paul el producte de la seva afició: la fotografia. Will, diàriament, sens falta, fa una fotografia del cantó del seu estanc des de l'altra banda del carrer. Ja té acaramullades més de quatre mil fotos del mateix lloc, a la mateixa hora, les vuit del matí. No se'n va de vacances perquè cada dia hi ha de ser, al mateix lloc i a la mateixa hora. Paul no se'n pot avenir i manifesta no acabar d'entendre-ho, alhora que va passant amb celeritat les pàgines dels àlbums en què Will té ordenades les fotografies. Will li diu que si no fa més poca via, no les entendreà. Paul li respon que què vol dir, si totes les fotos són iguals. <<Totes són iguals, però cada una és distinta de les altres --li respon Will--, hi tens dies ennuvolats i dies amb sol, llum d'estiu i llum de tardor, dies feiners i dies festius, hi tens gent amb abric i botes d'aigua i gent amb camiseta i amb calçons curts; de vegades la mateixa gent, de vegades altra de diferent, de vegades les persones diferents esdevenen les mateixes i les mateixes desapareixen. La terra gira al voltant del sol i cada dia la seva llum il·lumina la terra des d'un angle distint.>> Seguint la recomanació de l'amic, Paul comença a mirar les fotografies parant-hi esment, al cap d'una estona resta com a petrificat i exclama: <<Déu meu!>> A una de les fotografies ha trobat la seva dona, morta dos anys abans.

En l'aparent indiferència del pas del temps acaba de descobrir quelcom essencial, qualitativament distint, subtil, i sovint intangible. Aquests canvis, que a llarg termini poden ser molt evidents, però que de dia en dia poden arribar a ser molt subtils, són allò en què se centra la Psicologia del Desenvolupament. Estudiam la naturalesa, la regulació i l'explicació dels canvis significatius que es manifesten en les persones al llarg del cicle vital: des de la concepció fins a la mort, i en contínua evolució com si d'una edificació en contínua construcció es tractàs. La Psicologia del Desenvolupament creu que és en aquest estudi detallat del desenvolupament de la persona on podem trobar les claus del comportament i de la ment humans.

Aquest estudi del desenvolupament psicològic humà no es proposa com a finalitat única el mateix coneixement de la realitat, sinó també la seva optimització. Ens interessa conèixer el desenvolupament per millorar-lo. D'ací que conèixer el desenvolupament de la persona vagi unit a educar i orientar la persona. Psicologia del Desenvolupament i Psicologia de l'Educació són dues facetes del mateix afany.

És aquest un tipus particular de coneixement --com ho són tots en gran part. N'hi ha a qui interessa la condició del cosmos, a nosaltres ens interessa la condició humana. A alguns els interessa com s'obre pas un projectil en travessar l'aire i quines resistències hi troba, a nosaltres ens interessa més com una dona s'obre pas en la vida i les dificultats amb què s'ha d'enfrontar. Uns i altres ens trobam, això no obstant, en el mateix esforç, tots som a una illa de coneixement envoltats d'un oceà il·limitat d'inexplicabilitat i la tasca de cada generació és anar engrandint el tros de terra que li han llegat les generacions anteriors. En aquest esforç cadascú s'apunta al que més l'apassiona, i a nosaltres ens interessa més com viu i mor un home que com viu i mor un estel.

La ciència, en el doble vertent de teoria i pràctica tècnica, és l'instrument per mitjà del qual anirem recobrant zones d'inexplicabilitat per convertir-les en terra de coneixement. Tanmateix, no tota la terra recobrada es construeix del mateix material ni sobre els mateixos fonaments. Hi ha àrees del coneixement que construeixen sobre roca ferma i amb sòlids blocs de formigó; mentre

que altres ens hem d'accontentar de guanyar terra a la mar, tot dipositant fràgils argiles en fons marins molt inestables. Davant un problema determinat, hi ha àrees del coneixement que poden treballar amb algorismes, és a dir, amb procediments que garanteixen la consecució d'allò que es tracta d'aconseguir, mentre que altres ens hem de conformar amb procediments heurístics, que constitueixen una bona aposta, procediments que creiem que ens ofereixen una probabilitat raonable de solució, o almenys, d'aproximació a la solució, però que no la garanteixen.

Si us donen el càlcul exacte de la trajectòria d'un projectil, estigueu segurs que serà exacte, fins i tot us indicaran les desviacions possibles en funció de x factors: força de propulsió, resistència de l'aire, llei de la gravitació, etc. En canvi, ningú no us podrà indicar, ni ara ni mai, quina serà la trajectòria psicològica d'una vida humana. Si educau un infant seguint els principis del millor manual de Psicologia del Desenvolupament, aquest fet no us garanteix un resultat idoni, simplement augmenta les probabilitats d'èxit en l'educació d'aquell infant. Ja n'hi ha prou, no és ver? Tots sabem el que hem de fer per no tenir accidents a la carretera. Tanmateix, conduir prudentment no ens garanteix no tenir-ne, i conduir sistemàticament de forma temerària no ens garanteix el contrari. No obstant això, les autoritats han de continuar recomanant no conduir a gran velocitat, no conduir sota els efectes de l'alcohol... encara que amb el compliment d'aquestes normes ningú no pretén que li assegurin la integritat física a la carretera. Encara que, evidentment, augmentarem les probabilitats d'aconseguir-la.

Quan des de la Psicologia del Desenvolupament i de l'Educació es recomanen pautes i criteris educatius de tot tipus, no s'ofereixen fórmules matemàtiques, sinó principis necessaris per minvar les probabilitats de risc i augmentar les probabilitats d'èxit en l'apassionant tasca que constitueix acompanyar les persones en llur procés de desenvolupament i educació. La mateixa complexitat del desenvolupament humà és una de les raons fonamentals que impossibiliten que puguem oferir receptes infal[dotaccent]libles, que és el que sovint la societat demana. És molt difícil estudiar aspectes com el pensament, les emocions, les intencions, els desigs... i tot això en una persona que en darrer terme és lliure fins a l'extrem d'actuar contra tota lògica, en oposició a tots els factors condicionants que podrien fer-ne previsible l'actuació i fins i tot en contra dels propis interessos. L'entramat de factors biològics, ambientals i de pròpia elaboració mental que s'hi entrecreuen, matisen, es compensen uns amb altres al llarg del desenvolupament és d'un nivell de complexitat gairebé infinit i en el qual intervenen àdhuc sovint circumstàncies imprevisibles o atzaroses. Com s'ha repetit sovint la ment humana respon més a la metàfora del núvol (pluriforme i imprevisible) que a la del rellotge (exacte i previsible). L'home <<és un conjunt indivisible de complexitat summa>>, deia un premi Nobel de medicina a principis de segle (A. Carrell 1912).

Aquesta manca d'<<exactitud>> ha estat, en part, una de les causes de la falta de confiança de la societat envers el coneixement que ha generat la Psicologia. Una altra raó no menyspreable és la quantitat d'<<idees preconcebudes>> que els humans tenim sobre nosaltres mateixos. Si jo us suggeresc que dialoguem sobre el comportament agressiu de les formigues, exceptuat el cas de qualche zòleg professional o aficionat que pugui trobar-se a la sala, la majoria de vosaltres em direu que no en sabeu res i reconeixereu que, previ a la manifestació de l'opinió, hi ha d'haver un estudi del tema. Però, què passaria si us deman sobre l'agressivitat en els infants i joves d'avui? Senzillament, que cadascú defensarà una opinió i fins i tot alguns la defensaran amb vehemència, assegurant que llur anàlisi és la correcta; i això sense haver estudiat mai per res l'agressivitat humana. Per què? Perquè sou humans i sou capaços d'analitzar la pròpia conducta agressiva, perquè interaccionau diàriament amb persones que tenen comportaments agressius, etc. Al mateix investigador, li passa que emprèn el seu treball amb una filosofia prèvia sobre el desenvolupament humà.

Aquests condicionaments previs han estat durant massa temps la causa fonamental de la manca de rigor de les conclusions i afirmacions que la Psicologia del Desenvolupament i l'Educació ha presentat a la societat. Al llarg de la història de la Psicologia els consells que els especialistes han donat als pares, als educadors i als polítics per educar els fills, els alumnes o els ciutadans han

canviat de forma substancial no tan sols d'una època a l'altra, sinó també en un mateix moment històric, i això ha produït una lògica desconfiança per part de la societat.

A l'origen de tot aquest problema hi ha la joventut d'una ciència excessivament marcada per una doble tradició filosòfica reduccionista; d'una banda, la tradició empírica, que descrivia la ment humana com una <<tabula rasa>> en què no hi ha res escrit en néixer l'individu i que defensava que un individu no és sinó el que és la història dels seus aprenentatges i experiències. Enfront d'aquesta tradició, trobam els plantejaments de l'idealisme o naturalisme: a la idea roussoniana de la <<bondat natural de l'infant>> o a les <<categories innates>> del pensament kantià, trobam l'origen d'aquesta posició.

Aquesta diferenciació filosòfica ha condicionat els enfocaments de la psicologia del desenvolupament i les seves aplicacions a l'educació. Simplificant: el plantejament empirista originà una psicologia mecanicista, representada pel conductisme, i, posteriorment, per la teoria del processament de la informació. Aquesta postura descriu els humans com a passius subjectes de succeïts ambientals, impulsos interiors o motivacions (Craig 1997). El plantejament idealista, al contrari, ha originat una psicologia organísmica, que defensa unes característiques innates a l'ésser humà. Creuen que els humans són organismes que participen activament en el procés de desenvolupament i emfasitzen sobretot els processos de desenvolupament amb un caràcter universal.

Quan ha predominat el model mecanicista, hom ha defensat una casta d'educació conforme als seus plantejaments teòrics. Si el subjecte és una *tabula rasa* i serà el que l'ambient en faci (ja que és bàsicament passiu), preconitzarem una educació de maneig impersonal, severitat, regularitat, establiment d'hàbits, etc.; és a dir, una educació absolutament guiada, el que en diríem popularment *de branca o corretjades*. Durant molt de temps i des d'aquests plantejaments s'ha dit als pares i als educadors que havien de ser rígids amb els infants i que la disciplina era el medicament ideal per a una bona educació. Recordau la metàfora de l'arbre jove que creix: si el deixam créixer tort, hi quedarà sempre.

Allà on ha predominat un model més idealista s'ha defensat una educació basada en la idea que l'espontaneïtat dels processos de maduració i l'autoregulació del propi desenvolupament garantirien un bon resultat. No es tracta d'una idea preformacionista (tot està marcat prèviament), sinó de deixar que el mateix curs del desenvolupament permeti que el subjecte mateix contribueixi al seu desenvolupament. Això originà una posició radicalment distinta a l'anterior: educació espontània; cal tenir en compte els desigs, les necessitats i els interessos de l'infant, la seva espontaneïtat ha de servir de guia per a l'educació, que ha de ser una educació amb molt poques estructures i sense coercions. Cal exercir poc control, no hem de frustrar l'infant, etc. Si trobam l'exemple social més extrem del plantejament mecanicista en les rígides i inhumanes disciplines dels antics reformatoris anglesos, un clar exemple de *laissez faire* el podem situar en els plantejaments radicals de les escoles Sommerhill i en certs plantejaments educatius en voga als anys seixanta.

Quina serietat científica podem atorgar a una disciplina que a una generació li diu que ha d'educar els fills en la disciplina, l'autoritat i la distància afectiva que això implica, i a la generació següent li diu que no, que es tracta que no imposin res als fills, que la disciplina és frustrant i que l'essencial és la llibertat, que l'arbre ha de créixer com bonament li sembli? El problema era que l'antiga Psicologia del Desenvolupament es basava molt en pressupòsits filosòfics reduccionistes i poc en observacions objectives. El que l'investigador pensava que era el desenvolupament humà abans de començar a estudiar-lo, condicionava totalment els resultats de la investigació.

Avui dia, com ha dit el prestigiós psicòleg David Perkins, director del famós projecte Harvard Zero, <<sabem molt com educar bé, el problema rau en el fet que no aplicam el coneixement [...] el que ens falta, en quantitats colossals, no és el coneixement, sinó l'ús del coneixement>>

(Perkins 1992).

La Psicologia del Desenvolupament actual es compromet clarament amb l'objectivitat, malgrat que encara ha de lluitar contra molts de plantejaments reduccionistes. En aquest sentit, les conclusions de les més serioses i rigoroses investigacions sobre el desenvolupament ens van demostrant que és precisament espolsant-se els <<pre-supòsits>> reduccionistes del tipus empirisme-idealisme com s'assoleixen les explicacions més correctes del desenvolupament humà i hom n'extreu les conclusions educatives més adients. Perquè el mal no és que darrere existeixi una reflexió filosòfica, que sempre hi és, ja sigui de forma manifesta o implícita (a qui ho dubti li recoman la lectura de l'interessant llibre *La realitat mental* de Galen Strawson), el problema rau en la falta de compromís amb l'objectivitat que impliquen els reduccionismes.

Certament un dels mals de la Psicologia del Desenvolupament i l'Educació ha estat el d'intentar avançar des de plantejaments dualistes de caràcter reduccionista. Posem-ne un exemple: la discussió herència-ambient. N'hi havia que treballaven partint del fet que l'herència és el factor determinant principal del desenvolupament, mentre uns altres partien de la idea absoluta que els aspectes ambientals i culturals són els que determinen la persona. Durant molt de temps ha existit la tendència a aquest reduccionisme radical, és a dir, és l'herència i <<no hi ha res més que>> l'herència, o és l'ambient i <<no hi ha res més que>> l'ambient. En aquests reduccionismes veia el psicòleg Víctor Frankl (1982) una clara manifestació de nihilisme, en la mesura que es redueix el que hom cerca a un plantejament prèviament reduccionista que impedeix trobar més enllà del que hom cerca. El mateix Frankl ens conta l'acudit d'aquell jutge al qual s'adreçaren dos ciutadans perquè fallàs un plet: un acusava l'altre que el seu gat s'havia menjat tres quilograms de peix, mentre que el darrer sostenia que el seu moix no menjava peix. El jutge estava convençut que el moix era el culpable. Féu que li portassin una balança i pesà l'animal; sorprenentment pesava tres quilograms. Llavors el jutge digué: <<Aquí tenim el peix, ara només ens manca trobar el gat.>>

Els plantejaments reduccionistes s'assemblen als d'aquell jutge. Per sort ens trobam en una època en la qual aquest tipus d'enfocaments comença a ser sistemàticament rebutjat en l'àmbit de la Psicologia. Jerome Bruner, un dels més prestigiosos psicòlegs del desenvolupament, ha afirmat (Brunner 1977, 203): <<Llevar d'enmig les restriccions biològiques sobre el funcionament humà és cometre un excés d'arrogància. Menysprear el poder de la cultura per conformar la ment humana i abandonar els nostres esforços per posar aquest poder sota control humà és cometre un suïcidi moral.>>

Únicament fugint dels dualismes reduccionistes podem entendre la naturalesa del desenvolupament humà en les seves múltiples facetes. Un exemple, aplicat a l'educació a la llar. Avui sabem que la correcta posició educativa en les relacions entre pares i fills és la més complexa i difícil de totes, és a dir, la que troba l'equilibri entre la llibertat i el control dins un ambient afectiu. És dolent el control excessiu i dolenta és la falta de control. És sempre dolenta la manca de calidesa afectiva. Els pares han de tenir <<autoritat>>, ser moderadament controladors i, al mateix temps, càlids i afectuosos amb els fills. Tot això sota un mecanisme de regulació contínua: han de saber quan el control ha d'esdevenir més estret i quan s'ha d'amollar, replantejant-se les accions i estratègies en funció del desenvolupament mateix de l'infant.

Un exemple aplicat a l'escola. Tot ha d'estar controlat o cal deixar-ho tot a l'espontaneïtat? No es tracta de deixar-ho tot a l'espontaneïtat ni de deixar-hi res. Que hom hagi dit que cal procurar que l'alumne ho passi bé a l'escola no vol dir que l'aprenentatge hagi de ser únicament una diversió. L'infant ha d'entendre que l'aprenentatge també exigeix esforç i voluntat, que els hàbits de treball són essencials i que si bé els seus professors han d'intentar fer-li l'accés al coneixement tan motivador i agradable com sigui possible, ell, per part seva, hi haurà de posar importants dosis de constància i esforç.

Tot està, doncs, bastant allunyat dels plantejaments reduccionistes simplificadors de la casta:

disciplina *versus* afecte, control *versus* llibertat.

Trobam un altre dualisme reduccionista, per exemple, en la tendència a veure la persona com un ésser amb un desenvolupament totalment condicionat, per factors ja siguin biològics o ambientals, oblidant la capacitat de la ment humana per autoregular el propi desenvolupament. El nostre futur està *condicionat* per factors genètics i ambientals, però en cap cas *determinat* per aquests. Els processos educatius i de formació han de servir precisament perquè la persona, amb el seu pensament, sigui capaç d'autoregular el propi desenvolupament, de prendre decisions per si mateix, lliurement, per molt forts que siguin els condicionaments externs als quals s'enfronti.

L'educació i el desenvolupament comporten una important dimensió d'internalització. A través d'un procés en què el subjecte participa activament, ell mateix ha d'internalitzar, apropiant-se, fer seus habilitats, coneixements, actituds i valors, que inicialment són de la societat en la qual es desenvolupa. Es tracta d'introduir en nosaltres el que primer era defora a través d'un procés constructiu en el qual participam activament aportant-hi elements propis; es tracta, en definitiva, de passar de l'heteronomia i la dependència a l'autonomia i la independència mitjançant un procés de socialització, és a dir, mitjançant un procés que es realitza gràcies a les interaccions socials.

La pregunta, i aquesta va dirigida al conjunt de la societat, és: què volem que les persones internalitzin durant el procés de desenvolupament i educació? Ens queixam que els joves són d'aqueixa o d'aquella manera, oblidant que els processos educatius que nosaltres posam en marxa, a la llar, a l'escola i a través del mateix comportament de la societat tenen molt a veure amb aquest resultat que sovint tant ens desplaça.

Hem de trobar l'equilibri entre la capacitat d'autodirecció i construcció de si mateix que hi ha en l'infant, el jove i la persona en general, i l'ajuda sistemàtica que hem d'exercir des de fora. Un equilibri entre els interessos de la cultura i l'infant.

L'autodisciplina, l'autocontrol, l'autonomia, la responsabilitat són adquisicions essencials en el procés de desenvolupament; hem de ser capaços de guiar i dirigir la pròpia conducta, però és molt difícil aconseguir-ho sense ajuda. El professor, els pares no són aregadors, però tampoc simples assessors: l'educació implica sovint exigir, dir que no i això no és fàcil ni còmode, però cal fer-ho perquè tenim l'obligació d'actuar pensant en el futur dels que educam.

Hem de tenir en compte, doncs, els interessos de la cultura i de la humanitat en general, perquè el que fem en termes educatius repercuteix en la societat futura i en la humanitat. Com ha dit Donaldson (1992), no podem centrar-nos exclusivament en l'infant o el jove, perquè podríem fer malbé els objectius humanitzadors de la col·lectivitat, ni centrar-nos exclusivament en la cultura, car sobrevalorariem en excés la conformitat i la mera transmissió, en detriment de la iniciativa, la imaginació i la creativitat.

Si la societat, la cultura, afirma Donaldson, considera com a molt important que els joves adoptin determinades actituds i valors i adquireixin determinats coneixements i habilitats, no pot deixar-se a l'atzar. Aquests propòsits han de ser proposats de forma sistemàtica i cal fer-los comprensibles per a les noves generacions.

Si ens centram en la dimensió de les actituds i valors, sembla evident que el nostre objectiu fonamental és el d'educar per humanitzar: en aquest sentit, la internalització dels principis bàsics que inspiren els drets humans seria l'objectiu essencial des d'una perspectiva social. Això implica una aposta per l'educació, en tots els àmbits, en un esforç que ha de ser fonamentalment preventiu i no paliatiu, com ocorre sovint. Tot quant fem ara per la millora de l'educació, no haurem de fer-ho llavors per paliar errors i omissions anteriors. Com afirma el psicòleg de les emocions Stanley Greenspan, la qüestió és: invertim en aules o en centres de treballadors socials o en guardes de presó? Consideram segments amples de la població

com un potencial que cal descobrir, o els deixam de banda qualificant-los de biològicament inferiors? Intentam desenvolupar ja les habilitats ocultes dels nostres infants menys afavorits o ens limitam a intentar contenir-ne les conductes més problemàtiques? (Greenspan 1997).

Un punt essencial que ens ha demostrat la moderna Psicologia del Desenvolupament és que la prevenció és essencial, que no podem deixar per a demà el que podem fer avui en matèria d'educació: perquè llavors serà molt més difícil de solucionar i deu vegades més car quantitativament i qualitativament per a la societat. Negar les realitats actuals és summament perillós per al demà. Deia Ortega y Gasset que <<tota realitat que s'ignora prepara la seva venjança>>, i la veritat és que, quan ignoram els problemes educatius dels infants i joves, la venjança d'una societat futura més injusta es prepara. Quan no afrontam els problemes i els tancam la porta, més tard acaben entrant per la finestra. Sovint, la societat s'assembla a Irving Thalberg, el famós productor cinematogràfic, quan, davant la insistència d'un ajudant que li deia que al guió no podia figurar una escena d'amor, situada a París, sobre un fons en què hom ves l'oceà banyat pel clar de lluna, tot mostrant-li mapes i fotos per demostrar-li que París no era prop de cap oceà, Thalberg respongué: <<No tenim per què doblegar-nos al gust de la minoria que coneix París.>> (Situació narrada per O. Friedrich 1986).

De la mateixa manera negam sovint realitats com la de la *complexitat de la responsabilitat del fenomen educatiu*. És un error i una injustícia reduir l'educació a l'escola, la família, o a la societat de manera parcial. Quan les coses no funcionen des del punt de vista del comportament de la joventut, de la formació dels professionals, etc., totes les mirades dels ciutadans i les institucions es giren cap a l'escola i la família. Des de l'escola es mira culpabilitzadorament cap a les famílies i les institucions de govern, i des de la família es culpabilitzen l'escola i les institucions.

Si res sabem avui dia, és que l'educació és quelcom molt complex i molt difícil. Que els àmbits essencials d'actuació són a la família i a l'escola, però no únicament aquí. La tasca correspon al conjunt de la societat. Si a l'alumne li transmeten unes actituds o valors a l'escola, però es veuen negades en la realitat de la família, de poc serviran. Ja pot la família establir patrons evolutius, que si l'escola i la societat no van per la mateixa línia, la tasca es veurà enormement dificultada.

Transmetre, per exemple, valors de solidaritat i no violència implica actituds i comportaments en la mateixa direcció a la família, l'escola, les institucions, els mitjans de comunicació, etc. Transmetre actituds i valors de respecte a la naturalesa i el medi ambient implica qüestions com aprendre a valorar i cuidar les joguets quan hom és petit, mentalitzar l'infant que no es pot tenir tot de tot, que la propaganda que enrevolta els béns de consum no sempre té raó, que ha de tenir cura dels llibres, que no han de fer burots als pupitres de l'escola perquè són béns col[dotaccent]lectius, etc. Ara bé, si llavors els adults embrutam els carrers, fem que els llibres de text canviïn cada any, no utilitzam amb intel[dotaccent]ligència els béns escassos, destruïm el paisatge o ens conduïm per un model de malbaratament... de poc serviran els altres esforços realitzats. La qual cosa no ha de dur a deixar de fer-los.

L'optimització del desenvolupament humà a través de l'educació és, doncs, una tasca col[dotaccent]lectiva en què les autoritats polítiques i les institucions educatives i socials i els mitjans de comunicació tenen una responsabilitat de primer orde, no tan sols contribuint a millorar la qualitat del sistema educatiu, l'educació de les famílies, i potenciant la investigació en aquest camp, sinó també, i de manera molt important, amb l'exemple de llurs actuacions.

Què pot fer prioritàriament la nostra societat? Des del punt de vista de l'educació familiar, potenciar la formació i orientació dels pares en relació a l'educació dels fills. A les dues darreres dècades detectam una bossa de famílies de cada vegada major que abandona la responsabilitat en les dimensions més incòmodes de l'educació dels fills, com si creguessin que no és necessari educar-los, com si tot estigués marcat als gens o com si la responsabilitat correspongués a l'escola i no als pares. Aquest desistiment és provocat en la major part de casos per un problema

d'ignorància. És important dirigir esforços per crear serveis d'orientació on els pares puguin cercar consell professional davant els problemes que els puguin sorgir en l'educació dels fills. Els mitjans de comunicació hi tenen també una important tasca educadora a emprendre.

Han d'atorgar-se facilitats laborals als pares en relació a l'atenció dels fills. Sovint des de la societat hem trastocat els objectius humanitzadors preconitzant models d'actuació en els quals triomfar professionalment és incompatible amb el fet de triomfar en el desenvolupament de les relacions familiars i socials. El dualisme (un altre cop) intel·lecte *versus* emoció ha produït el miratge de creure que l'emoció i l'intel·lecte es desenvolupen de forma independent, tot portant-ne molts a restar importància a les relacions afectives a la llar o a l'escola. Molts de pares han cregut que el millor obsequi que poden fer als fills és una bona formació, sofisticades joguetes, viatges acadèmics i colònies d'estiu, quan sabem que llur eficàcia en el procés d'humanització és molt petita si no van acompanyats d'afectes, temps compartit, comunicació i mútua confiança; en definitiva, interacció qualitativament significativa en la relació pares-fills. La societat ha de tendir a un model de relacions laborals que permeti als pares triomfar alhora en el professional i en el privat.

Cal fer un esforç especial als barris de població econòmicament i culturalment més desfavorida. En moltes d'ocasions s'han eliminat de forma suïcida les activitats escolars al capvespre, sense implicar els infants i joves en activitats complementàries. Els pares amb recursos resolen el problema amb certa facilitat, però els que no en tenen contempen impotents els infants rodant pel carrer durant tot el capvespre. De cada vegada veiem més el que els americans anomenen infants clau, és a dir, aquells que, sovint molt joves, duen la clau de casa a la butxaca, hi entren i han d'esperar hores que arribin els adults. Mentre no arriba una societat que racionalitzi millor l'activitat laboral, cal fer esforços per omplir els barris més problemàtics d'educadors que dinamitzin activitats educatives per als infants i joves.

Des del punt de vista de l'escola, s'ha de fer altra volta un esforç qualitatiu especial amb les escoles més conflictives. L'especial distribució urbana de la població tendeix a crear barris on viuen les persones més afavorides i altres on viuen les menys afavorides econòmicament. Com que la distribució d'alumnes és de tipus sectorial, en resulten escoles d'un i altre tipus. Molts de pares del segon grup són conscients del fet i fan esforços importants per sortir d'aquells barris o, com a mínim, matricular els fills a escoles de les zones més afavorides. Això va convertint un determinat nombre d'escoles en centres molt problemàtics. Són aquests centres els que requereixen un esforç en mitjans humans i materials molt importants, per intentar que puguin convertir-se en centres modèlics des del punt de vista pedagògic. En aquesta línia apareix com una urgència la vitalització de la figura del professor tutor, el qual ha de ser ajudat tant en la formació com en un horari de cada vegada més ample per a la dedicació tutorial.

En general em sembla molt important que l'Administració i els sindicats puguin arribar a acords a través dels quals els centres educatius poguessin esdevenir institucions amb una línia pedagògica a la qual fes costat tota la comunitat educativa. Per a això seria necessari que tendíssim vers un model de gran estabilitat del professional al centre, i d'adscripció dels professionals als centres en funció de llur grau d'identificació amb el projecte pedagògic respectiu. També pens, encara que sé que sovint no ho comparteixen molts d'educadors, que caldria potenciar la figura del director del centre educatiu, més en la línia del model francès.

El sistema educatiu ha de fer també un esforç per atendre les diverses necessitats educatives dels subjectes. Es tracta d'afavorir que tots els infants tinguin oportunitats per usar plenament les capacitats que posseeixen. Un sistema que pugui respondre tant a les necessitats dels menys dotats com a les dels més capaços intel·lectualment. Com afirma Sternberg (1996), sovint hem creat la ficció que igualtat d'oportunitats significa instrucció idèntica per a tots, i collim el que hem sembrat: sistemes educatius que no beneficien plenament ningú. El sistema educatiu, doncs, ha de fer els esforços necessaris per respondre adequadament a la diversitat.

Per finalitzar em referiré breument a un punt de gran transcendència per al desenvolupament dels joves; em referesc a la urgent necessitat de potenciar les polítiques d'actuació present i de planificació a llarg termini en relació a l'orientació dirigida al món professional: Formació Professional i Universitària. Els joves han de poder comptar amb bons programes d'orientació professional que els permetin triar amb encert i realisme el propi futur. En el pla de la formació professional, crec que ha de fer-se un especial esforç per implantar un nombre important quantitativament i selecte qualitativament d'estudis de formació professional de grau superior. L'oferta a la nostra Comunitat és encara molt pobra. Es tracta d'estudis de gran futur al mercat laboral. Si no formam els nostres joves en aquests àmbits, cobriran els llocs de feina joves procedents d'altres països europeus que fan de molts d'anys ençà esforços en aquesta línia.

Respecte de la formació universitària, les polítiques han de dirigir-se, a parer meu, a una major diversificació de l'oferta d'estudis. En aquests moments, oferim el que tothom ofereix, la pràctica totalitat dels estudis d'aquesta Universitat, l'ofereix la pràctica totalitat d'Universitats. D'altra banda, tenim importants carències en l'àrea sanitària i, especialment, en els estudis politècnics. Ha arribat l'hora de triar amb compte els nous estudis. Aquesta política de planificació de futurs estudis (ho diem de passada, molt urgent) no s'ha de moure en funció d'interessos extrauniversitaris espuris, ni ha de respondre a polítiques universitàries de reproducció sota les quals únicament s'amaguin interessos de creixement de grups departamentals. Cal fer un esforç de racionalitat i objectivitat, cercant allò que millor s'adigui a les necessitats reals futures de la nostra col[dotaccent]lectivitat. D'aquesta manera, contribuïrem de forma decisiva a la consecució d'un futur millor per als nostres joves.

Eduard Rigo Carratalà

Catedràtic de Psicologia Evolutiva i de l'Educació

Oficina d'Informació - Servei de Càlcul

Per a més informació: [uibinfo](#)

Darrera actualització: 30 de juliol de 2002